

tsk, 3. juli 2007

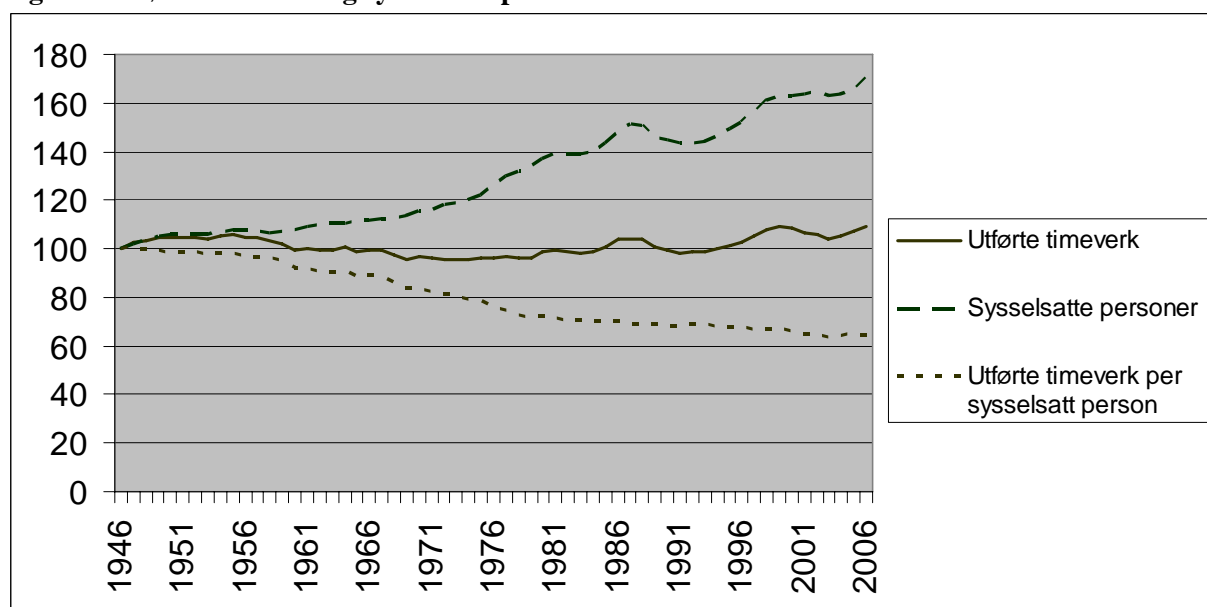
1. Noen hovedtrekk i utviklingen av arbeidstiden

1.1. Tall fra nasjonalregnskapet (makronivå)

Det ble i 2006 utført 3,4 milliarder timeverk i norsk økonomi ifølge nasjonalregnskapet. Dette omfatter den samlede arbeidsinnsatsen utført av alle sysselsatte lønnstakere og selvstendige i løpet av året, inkludert overtid, men fratrukket fravær på grunn av ferie, sykdom og permisjon. Hver enkelt sysselsatte person arbeidet i gjennomsnitt 1407 timer. Trass i at antall sysselsatte personer har økt med 70 prosent etter den annen verdenskrig, ble det i 2006 bare utført 9 prosent flere timeverk totalt enn i 1946, se Skoglund (2007). Dette betyr at gjennomsnittlig arbeidstid er betydelig redusert i denne perioden. Det samlede antallet arbeidstimer er i dag fordelt på langt flere personer.

Flere arbeidstidsreformer i denne perioden er en viktig årsak til at gjennomsnittlig arbeidstid i dag er betydelig lavere enn for 60 år siden. Like etter krigen hadde de fleste lønnstakere to ukers ferie og 48 timers arbeidsuke. Ferien ble først økt til tre uker (fra 1948), og deretter til fire uker (fra 1965). I løpet av 2001-2002 ble det innført fem ukers ferie for de fleste grupper av lønnstakere. Ukentlig normalarbeidstid ble først redusert til 45 timer (1959), deretter til 42,5 timer (1968), til 40 timer (1976) og til 37,5 timer (1987).

Figur 1. Utførte timeverk og sysselsatte personer. 1946-2006. 1946=100

Kilde: Nasjonalregnskapet

Utførte timeverk per sysselsatt person påvirkes også av omfanget av deltidsarbeid. Om lag en firedel av de sysselsatte arbeider i dag deltid. Norge har en høy deltidsandel sammenliknet med andre europeiske land, se notat fra Tor Petter Bø under delprosjekt 4. Deltidsandelen økte på 1970-tallet, i stor grad knyttet til kvinnes inntog på arbeidsmarkedet i denne perioden. De siste 20 årene har deltidsandelen vært mer stabil.

Tallene for utførte timeverk inkluderer som nevnt overtid, mens fravær på grunn av sykdom og fødselspermisjon er trukket fra. Overtid og fravær kan svinge en del fra år til år, og vil derfor først og fremst påvirke korttidsendringene i utførte timeverk. De siste ti årene har det imidlertid vært en klar tendens til økning i sykefraværet, selv om dette gikk ned i 2004 og 2005. Når personer på sykefravær regnes med i tallet for sysselsatte personer, vil mer fravær bidra til å redusere antall utførte timeverk per sysselsatt person.

Store endringer i næringsstrukturen

Fordelingen av sysselsettingen på næringer har endret seg radikalt etter annen verdenskrig. Generelt er det snakk om en vridning bort fra primær- og sekundærnæringer mot tjenestenæringer. Sysselsettingen i jordbruket er redusert med nesten 330 000 personer de siste 60 årene. På den annen side har sysselsettingen i helse- og sosialtjenestene økt fra 45 000 sysselsatte i 1946 til 470 000 i 2006. Sysselsettingen i industrien økte fram til midten av 1970-tallet, og har deretter gått tilbake, med unntak av en moderat sysselsettingsvekst i årene 1993-1998. Industrien sysselsetter i dag om lag 120 000 færre personer enn i toppåret 1974.

Lang arbeidstid i primærnæringene

Fra 1970 til 2006 økte antall utførte timeverk totalt med 13 prosent. Antall utførte timeverk per person ble samtidig redusert med 23 prosent, eller 430 timer per år.

Primærnæringene har gjennomgående hatt lengre arbeidstid enn andre næringer i hele denne perioden. Det er først og fremst jordbruket som bidrar til dette ved høy ukentlig arbeidstid og lite ferie. Nedgangen i utførte timeverk per sysselsatt person har også vært mindre i primærnæringene enn i andre næringer. Nedgangen i gjennomsnittlig arbeidstid har vært sterkest i tjenestenæringene. Dette henger i stor grad sammen med at det er her vi finner den største økningen i deltidssysselsetting. Endringene i næringsstrukturen har i seg selv også bidratt til noe av nedgangen i gjennomsnittlig arbeidstid totalt, siden de næringene som har avgitt arbeidskraft gjennomgående har lengre arbeidstid enn vekstnæringene.

Tabell 1. Utførte timeverk 1970-2006 etter næring. Millioner

	1970	1980	1990	2000	2006
Alle næringer	3 011,7	3 078,7	3 093,5	3 375,4	3 405,6
Primærnæringer	460,9	339,2	256,3	190,3	148,1
Sekundærnæringer	950,5	881,4	746,5	774,9	779,3
Tjenestenæringer	1 600,3	1 858,1	2 090,7	2 410,2	2 478,2
Offentlig forvaltning	468,6	642,6	767,6	885,1	886,8

Primærnæringene omfatter jordbruk, skogbruk, fiske og fiskeoppdrett. Sekundærnæringene omfatter oljeutvinning, bergverksdrift, industri, bygge- og anleggsvirksomhet og kraft- og vannforsyning. Resten er tjenesteytende næringer.

Kilde: Nasjonalregnskapet

Tabell 2. Utførte timeverk per sysselsatt person 1970-2006 etter næring

	1970	1980	1990	2000	2006
Alle næringer	1 835	1 580	1 503	1 455	1 407
Primærnæringer	2 175	2 070	2 009	1 991	1 946
Sekundærnæringer	1 823	1 616	1 581	1 591	1 591
Tjenestenæringer	1 762	1 499	1 433	1 387	1 336
Offentlig forvaltning	1 684	1 420	1 351	1 277	1 229

Kilde: Nasjonalregnskapet

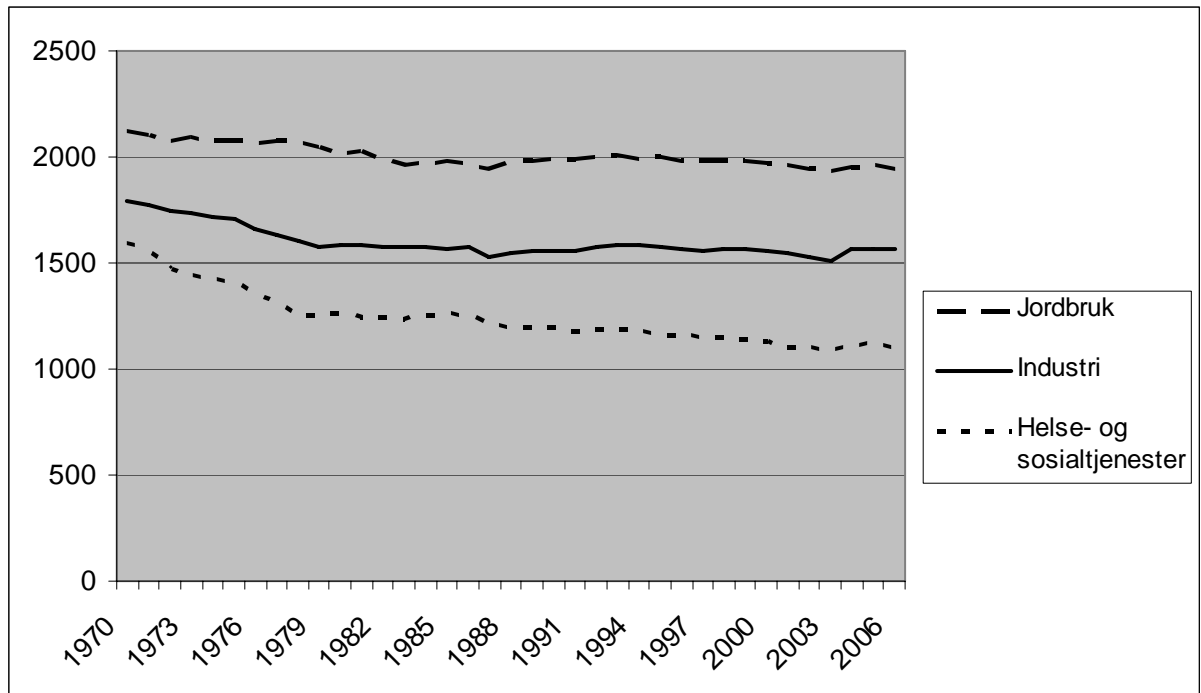

Tabell 2 viser at gjennomsnittlig årlige arbeidstid er redusert i alle delperioder og for alle næringsgruppene. Et unntak gjelder sekundærnæringene i perioden 1990-2000 hvor vi finner en svak økning i antall utførte timeverk per sysselsatt. Dette skyldes i hovedsak at nedgangskonjunktorene i årene 1988-1992 rammet industri og bygge- og anleggsvirksomhet spesielt hardt. Perioden fram mot 2000 var imidlertid preget av vekst i sysselsetting og utførte timeverk i bygge- og anleggsvirksomhet, og i noe mindre grad i industri.

Figur 2 viser utviklingen i utførte timeverk per sysselsatt person for tre utvalgte næringer: jordbruk, industri og helse- og sosialtjenester. De største arbeidstidsendringene skjedde på 1970-tallet. I denne perioden ble den ukentlige normalarbeidstiden redusert fra 42,5 til 40 timer. Helse- og sosialnæringen hadde klart sterkere reduksjonen i gjennomsnittlig årlig arbeidstid enn jordbruk og industri i disse årene. Denne næringen er kjennetegnet ved høy kvinneandel, over 80 prosent er kvinner i dag, og ved at mange jobber deltid innenfor offentlig forvaltning. Siden den sterke sysselsettingsveksten i helse- og sosialnæringen i stor grad har skjedd i form av deltidsjobber, betyr det at økningen i utførte timeverk er vesentlig mindre enn økningen målt i antall sysselsatte personer i denne næringen.

De siste 25 årene har arbeidstidmønsteret vært relativt stabilt for jordbruk og industri. I helse- og sosialnæringen har utførte timeverk per sysselsatt person fortsatt gått noe ned, men ikke i samme grad som på 1970-tallet.

Figur 2. Utførte timeverk per sysselsatt person i jordbruk, industri og helse- og sosialtjenester. 1970-2006

Kilde: Nasjonalregnskapet

Sterk vekst i bruttonasjonalprodukt per innbygger

Bruttonasjonalprodukt (BNP) per innbygger var om lag 462 000 kroner i 2006. Det er bare Luxembourg som ligger høyere i Europa når en justerer for ulikheter i prisnivå mellom landene. BNP per innbygger brukes ofte som et mål på velstandsnivået i et land.

Tabell 3. Bruttonasjonalprodukt per innbygger 1970-2006. Kroner

	1970	1980	1990	2000	2006
Bruttonasjonalprodukt per innbygger i løpende priser	23 453	77 019	173 594	329 725	461 676
Bruttonasjonalprodukt per innbygger i faste 2000-priser	131 059	196 520	242 728	329 725	364 387

Kilde: Nasjonalregnskapet

Bruttonasjonalprodukt per innbygger er nær tredoblet målt i faste priser siden 1970. Den økonomiske veksten var spesielt sterk på 1970-tallet. I denne tiårsperioden økte BNP per innbygger med 50 prosent. Oljevirkosomheten på kontinentalsokkelen har vært en viktig faktor bak den sterke økonomiske veksten i Norge de siste 30 årene. Oljevirkosomheten utgjorde 26 prosent av BNP i 2006.

Referanser

Skoglund, Tor (2007): Arbeidstiden er redusert med en tredel etter krigen. Samfunnsspeilet 2/2007, Statistisk sentralbyrå.